

"כולנו מרים" - כלנו מרים

הונית מרזן, ד"ר להיסטוריה של המזה"ת וחוקרת בקתדרת חייקין

בזמן שישראל ממקדת את מירב תשומת הלב המדינית והביטחונית שלה לאיום האיראני מצפון ומתירה לשליח הקטרי עמאדי לנוע בחופשיות בין ירושלים – המאללה – ועזה כדי להשיג שקט מדרום, פועלות להן קטר וטורקיה, בהשקט ובביטחה כדי להשיג יעדים משלהן.

שתיהן שואפות לתפוס את מקומן של מצרים וסעודיה במזרח התיכון בכלל ובהקשר של הסכסוך הישראלי-פלסטיני במיוחד. קטר, כמתווך בלעדי בסכסוך הפנים פלסטיני ובסכסוך הישראלי-פלסטיני וטורקיה כמגנה על המקומות הקדושים במרחב הירושלמי ואולי גם במכה ומדינה ביום מן הימים.

כדי להשיג את היעדים האלה מבלי לעורר התנגדות מצד העמים הערבים, העם הפלסטיני והקהילה המערבית, השתיים מבינות שעליהן להתרחק מהשיח האסלאמי הרדיקלי, השיח העדתי המפלג והשיח הפטריארכלי דכאני ולאמץ שיח הומאני של זכויות אדם, שיח של סולידאריות עדתית (בין מוסלמים ונוצרים) ושיח אמפתי כלפי נשים. טורקיה וקטר מבינות היטב שרק שיח הומאני חוצה תרבות, דת ומגדר מצד אחד, ושיח הרואי ולא מתקרבן מצד שני, עשויים להלום את רוח התקופה הנוכחית.

קטר, המדינה הקטנה ביותר במזרח התיכון, המונה 2.57 מיליון תושבים שמתוכם 313,000 אזרחים והשאר מהגרי עבודה, מנהלת זה שני עשורים מסע סדור ושיטתי להבניית סדר משטרי חדש במזרח התיכון. סדר המשלב בין לאומיות ערבית ואסלאם פוליטי. קטר אומנם מדינה עשירה מבחינה כלכלית הודות לעתודות הגז שבשטחה אבל היא נעדרת מורשת היסטורית, דתית ותרבותית שיכולה לסייע לה למתג את עצמה כאחת המדינות המובילות במזרח התיכון לצד ואף מעל יריבותיה – סעודיה ומצרים. כדי לפצות על כך, ולבסס לעצמה מעמד של שחקן מפתח מרכזי בזירה הערבית-האסלאמית ובזירה הבינלאומית היא מאמצת לעצמה מספר נכסים משמעותיים: נכס תקשורתי (ערוצי לוויין ואתרי אינטרנט), נכס לאומי-ערבי ונוצרי (ח"כ לשעבר עזמי בשארה) נכס דתי-אסלאמי (יוסף אלקרדאוי, איש ההלכה המוסלמי הסוני); נכס פלסטיני (ח'אלד משעל והנהגת החוץ של חמאס) ונכס מדיני אזורי (טורקיה).

באמצעות אימפריית תקשורת הכוללת את ערוצי אל-ג'זירה, אל-חואר, אל-ערבי ועוד, קטר פועלת לחשוף את העמים הערבים והעם הפלסטיני לתודעה הכוזבת המשפילה והמבישה שמוכרים להם שליטיהם ולהניעם להתקומם נגדם.

באמצעות מכוני המחקר, הייעוץ הפוליטי והפעילות התקשורתית של עזמי בשארה, קטר שוקדת על טיפוח דור חדש של משכילים מהפכנים במקום המשכילים השמרנים המעדיפים מציאות דכאנית על פני כאוס, או המשכילים הרפורמטורים המסתפקים בביקורת על המציאות הדכאנית. דור שינער מעליו את המשטרים הנוכחיים וישחרר עצמו מהתלות בכספי הסיוע הסעודי והמערבי. באמצעות חכם ההלכה יוסף אל-קרדאוי, קטר מחסנת את המשטר שלה מפני חתרנות וטרור אסלאמי ומשיגה לגיטימציה דתית למדיניות הפתיחות שלה כלפי המערב ולנוכחות הצבאית האמריקנית על אדמתה.

באמצעות התמיכה הכספית והפוליטית שהיא מעניקה לחמאס, קטר מבססת לעצמה מעמד של מתווך דומיננטי בסכסוך הפנים פלסטיני (פתח-חמאס) ובסכסוך הישראלי-פלסטיני ומאלצת את חמאס להתנתק מציר ההתנגדות השיעי, לחבור לציר האסלאמי-הסוני ולהתנצח "בנועם" עם ישראל והמערב (שיח מוסרי של זכויות אדם במקום שיח אנטישמי).

באמצעות הסיוע הכספי לבעלת הברית טורקיה, שואפת משפחת אל-ת'אני הבדואית לנכס לעצמה משהו מההילה של המורשת ההיסטורית האסלאמית המפוארת של טורקיה.

הקמפיין "כולנו מרים/מרי" שהושק ב-28 בינואר 2019 ביוזמת העמותה הטורקית הבינלאומית לחינוך ותרבות (אואד) ובשיתוף משרד התרבות הקטרי הוא אפוא, חלק מהאסטרטגיה המשותפת של טורקיה וקטר להפוך את עצמן למדינות מובילות ובעלות השפעה במזרח התיכון על חשבון מצרים וסעודיה.

העמותה הטורקית שיזמה את הקמפיין הוקמה בדצמבר 2017 בעקבות הכרת ארה"ב בירושלים כבירת ישראל, והיא פועלת מאז לחיזוק מעמדה של ירושלים במורשת ובתרבות הטורקית וליצירת אחדות שורה אסלאמית-נוצרית במאבק נגד ייחוד העיר. הקמפיין אמור להימשך עד ה-8 במרס, יום האישה הבינלאומי, ובאמצע אפריל תיערך ועידת הסיום שבמסגרתה יוגדרו הפעילויות לגיבוש חזית תמיכה עולמית בתושבי ירושלים הערבים.

מטרת הקמפיין, כפי שהוגדרה על ידי מארגניו, היא לעורר את המודעות העולמית לסבלן של הנשים הפלסטיניות בכלל והנשים הירושלמיות במיוחד לנוכח ההשפלות שהן חוות מידי יום במחסומים הישראלים ובחיפושם הליליים; בהרס בתיהן ובסגירת בתי העסק ובתי הספר של בני משפחותיהן; בתשלום מיסים וקנסות; בשלילת תעודות הזהות; ובהפיכתן מאימהות ונשות אסירים ושהידים לאסירות ושהידיות בעצמן.

הסלוגן של הקמפיין "כולנו מרים/מרי" (كلنا مريم - WeareallMaryam - weareallmaryam) הושאל לדברי המארגנים מדמותה של מרים, אימו של עיסא (ישו) המסמלת סבל ועמידה נחושה. אבל כנראה בין המניעים לבחירת הסלוגן היו גם מניעים אחרים פופוליסטיים יותר כמו: הרצון למצוא חן בעיני הנוצרים הפלסטינים והנוצרים במערב, ולגייס תמיכה בקרב הקהלים העממיים, אלה הצופים בטלנובלה הטורקית "מריאם".

בקמפיין משתתפים ארגוני חברה אזרחית, ארגוני זכויות אדם, עמותות צדקה, ארגונים פוליטיים, מועדוני נשות עסקים, אוניברסיטאות, ארגונים של צעירים פלסטינים, ארגונים אסלאמיים, אנשי ציבור ואומנים מ-40 מדינות, שהבולטות שבהן קטר, טורקיה ולבנון. הקמפיין אמור להתנהל במדיה המסורתית והחדשה (הטלוויזיה, הרדיו והרשתות החברתיות) בשפות הערבית, הטורקית, המלאית, האנגלית והצרפתית; בפעילויות תרבות וספורט; ובכנסים שידונו בסוגיית הזכויות המשפטיות וההומאניות של האישה הירושלמית. מניתוח גרפי, סמנטי ולשוני של שיח הקמפיין (הייצוגים החזותיים בדף הפייסבוק "כולנו מרים", והסרטונים בערוץ היו טיוב) ניתן ללמוד על השימוש שקטר וטורקיה עושות בשתי סוגיות מרכזיות: חילול כבוד האישה וחילול המקומות הקדושים לאסלאם ולנצרות. בחברה פטריארכלית, שמרנית ומסורתית אין הולם יותר מאשר ליצור חיבור סמנטי אסוציאטיבי בין הגוף המקודש של האישה (חורמה) ובין הגוף המקודש של ירושלים (אל-חרם אל-שריף) כדי לעורר זעם, בושה ונקמה ולהאיץ את המעבר מפסיביות לאקטיביות. באמצעות הבלטת חילול קדושת המקומות הקדושים לאסלאם ולנצרות (אל-חרם אל-שריף) קטר וטורקיה מבקשות לתקוע טריז בין ישראל והמערב הנוצרי ולשכנע את הנוצרים במערב שהן מדינות הומאניות וסובלניות יותר מבחינה דתית; לשכנע את העמים הערבים והאסלאמיים לראות בהן את המגנות האותנטיות של המקומות הקדושים ולא בבית המלוכה הסעודי שזוחל על גחוונו לעבר ישראל; לשכנע את העם הפלסטיני שרק הן יכולות להיות מתווכות והגנות ואפקטיביות מול ישראל. באמצעות הבלטת חילול קדושת הגוף הנשי (פנים שרופות, אצבעות קטועות) (איור 1) ומאבקה הנחוש והאמיץ של האישה הירושלמית לשמירת זהותה הלאומית והדתית (ראש עטוי כאפיה, יד קפוצה מקושטת בדגל פלסטין, כף מונפת, אצבע מורה, רגל בועטת, יד משקה את שורשי העץ וגוף חבוי בתוך גזע עץ) (איורים 2-7) מבקשים מארגני הקמפיין להעניק לה רוח גבית ולשמר את מאבקה אבל במקביל גם לעורר את הגבר הפלסטיני להתבייש על שהשאיר אותה לבד במערכה הלאומית מול הצבא הישראלי ולהאיץ בו להיות אקטיביסטי יותר מול מי שאחראי לחילול כבוד האישה הפלסטינית וגבריותו הפצועה.¹

איור 2

איור 1

1 התמונות בכתבה לקוחות מדף הפייסבוק, "כולנו מרים", <https://www.facebook.com/weareallmaryam>

איור 4

איור 3

איור 5

איור 7

איור 6

אבל למרות המאמץ שמשקיעים יוזמי הקמפיין הקטרים והטורקים אי אפשר להתעלם מכך שברוב הייצוגים החזותיים המופיעים בדף הפייסבוק של הקמפיין האסלאם זוכה לקדימות על פני הנצרות. כיפת הסלע מופיעה במרכז התמונה ואילו כנסיית הקבר מופיעה בצד ומאחור (איור 8); הסהר, המסמל את האסלאם מופיע בגאון על ראשה של ירושלים השואגת כאריה והצלב, המסמל את הנצרות מופיע כפלסטר קטן על פניה (איור 9); האישה

המוסלמית מורמת מעם ומנופפת בקוראן מעל ראשיהם של יהודים חובשי כיפה (איור 10); וירושלים עדיין נחשבת לפיקדון שהנביא מחמד והח'ליף המוסלמי עומר (אבן אלח'טאב) הפקידו בידי המוסלמים ולא בידי הנוצרים.

איור 28

איור 10

איור 9

לסיכום, הנוצרים והנשים המזרח ירושלמיות הם כלים בלוח השח-מט של קטר וטורקיה ובאמצעותם הם מנסות לרקוד על כול החתונות. מצד אחד להשיג לגיטימציה למעורבותן האזורית מהמערב הנוצרי, העמים הערבים, האסלאמיים והפלסטינים. ומצד שני לחתור תחת המשטרים הערביים, להציגם כבוגדים ולהעצים את כוחם של האחים המוסלמים וגם להסית את הפלסטינים נגד ישראל. הן מבינות היטב שבעידן של מהפכת מידע, גלובליזציה, קפיטליזם ואוריינטליזם לא די בעסביה שבטית כדי לחולל שינוי תודעתי אצל העמים הערבים והאסלאמיים, וצריך לשלב בין עסביה וירטואלית, כסף ערבי-אסלאמי ומורשת היסטורית אסלאמית מפוארת. המשך הקיפאון המדיני בין ישראל והפלסטינים רק משחק לידיהן של שתי המדינות החתרניות האלה, והוא מעודד אותן להניע את הפלסטינים לפנות למאבק אלים במקום למשא ומתן מדיני.

² תמונה זו לקוחה מאתר <https://bit.ly/2Siu4dk>